

שאלות ותשובות

בר ערערת

חברו

החכם והשלם בנו יצחק תלמיד הר"ן והר"פ ז"ל

פסק וחתך כל משפט לאמתו. והרשיע את הרשע
והצדיק את הצדיק.

יען כי הספר היקר הזה רב הערך הוא ויקר דיקר המציאות מאד, ורבים מגדולי עמנו המסתופפים בצל
התורה הקדושה משתוקקים לדבריו ואין להשיגו גם במחיר שבעתים, לכן השתדלתי בעזרה לתוציאו
לאור על הוצאותי לתועלת ולטובת גדולי הדור. המורל.

נדפס פעם ראשונה בקושטנמין (שנת ש"ח) ונשנה בריווא דמרינפו (שנת ש"ט) ונשלש בלעמבערג שנת (חקמיה).

ועתה נדפס בהוספות מראה מקומות בהש"ס בבלי וירושלמי, ולמטה ציונים לכל
המקומות שהובאו דברי הריב"ש בב"י ובכל ד' חלקי שו"ע ובהבאים אחריו
כל אלה נעשו ע"י הרב הג' וכו' משה ישראל חיים דייכעש נ"י

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il

הסכמות הגאונים

ב"ה
בהיותי פה ק"ק ווילנא, כראש לפני הענין
המופלא מו"ס יהודא ליב זמור"ס
אליעזר ליפמאן ס"ק נ"י כי הוא מעלה על מזבח
הדפוס שו"ת הריב"ש. ומלבד אשר עוב עשה
לחפשי חורב ככוליא. לאור ספר יקר חס שלא
היה מנוי. עוד זאת השתדל לסדרו בדפוס נאס
כיד ה' הטובה עליו. ויתרה עשה כי נתן הספר
על יד הרב . . . מו"ס ישראל חיים
דייב"ש נ"י מפ"ק ווילנא להעביר עין על כל
ליוני הס"ס שבו. וגם ליון המקומות אשר כבר
הובא הרבה שו"ת ביהם יוסף ופאר ספרים .
כ"ז הוא מלגמא לעין המעיין. נ"י ע"כ ראיתי
לאשר חילו כל המדפיס הג"ל ולגדור בעדו שלא
יגיע לו נזק ממדפיס אחר. והגני מחסר לשומרי
מלוא שלא כי שום אדם מדפיס שו"ת הריב"ש
ששה שנים מיום דלמטה. וגם אחרי כן אם
יעלה בדפוס לא יוסיפו להדפיס הנסוח הנספוח
מכרם הג"ל כי מדבות המס לקנין להמדפיס

ב"ה
ה"ה הדב"ר הגני מ"ה יהודא ליב ס"ק נ"י
מכתבו קבלתי כמה שדרס ממני ליתן לו
הסכמתי ע"ד מה שמדפיס שו"ת
הריב"ש בדפוס נאס ומשובח עם מראה מקומות
וליוני שקגה במיטב כספו מאת הרב . . .
כ"ס מו"ס ישראל חיים דייב"ש נ"י, הגני
לכשינו כי מאד הוטב לי הענין כי באמת כולנו
משהוקקים מאד לראותו בשמחת לבנו. נאשר
כי הראשונים כבר כפו וחמו וקשה להשינו
ומשמית קא וכו' ליה בזה לזכות את הרבים.
וישר כמו וחילו. וס' יהיה בעזרו להוציא אור
הבכיר הזה על פני חבל במהרה ובדפוס העומד
לחור ביהו. ותלילה להשיג גבולו כהדפסת שו"ת זו משך ששה שנים. והנהגות הם שלו לחלוטין
ושאלתי ישראל כו', והבטח לדבריו יחדך ממעון הכרעות והשלים. ולמטן כבוד החורב באתי ע"ה
יוס ד' ע"ז תמוז תרל"ה .

ב"ה
המדפיס מו"ס יהודא ליב זמור"ס אליעזר
ליפמאן ס"ק, מדפיס שו"ת הריב"ש
נדפוס נאס ומשובח עם מ"מ וליוני לכל המקומות
שכונאו הכתובות בפוסקים מהרב . . .
מו"ס ישראל חיים דייב"ש נ"י. ולמטן לא
ישינו זרים גבולו, הגני מחסר לשומרי מלוא
כלא ירים אף ידו לשוב להדפיס תשובות
הריב"ש עד משך ששה שנים מיום דלמטה .
והנהגות הם שלו לחלוטין, ומסיע אבני הדפוס
יעזב גם, ולהבטח יונעם .

מנחם אב תרל"ה מאיר ליבוש מלבים.

נאם יצחק אלחנן בהרב מו"ס ישראל איסר וצ"ל תחפ"ק קאוונא .

הג"ל. ולא יהיו ב"י מכיני גבול ויונעם להם . כנפס הכה ע"ה היום ה' ח' סיון שנת תרל"ה פה"ק ווילנא .

נאם

נפתלי צבי יהודא ברלין, מווראזין .

פתח דבר

א"ה . כאשר יקרים הם בעיני כל תופשי תורה דברי רבינו יצחק ב"ר ששת ו"ל . הלכיד מובהק של רבינו הר"ן ורבינו פריץ ו"ל .
ודבריו הם כמעט העמודים אשר כל ד' חלקי השו"ע נשען עליהם . בידוע לכל באי חרדי בית יוסף . לכן נדרשתי לאשר שאלני המדפיס
מהר"ל מ"ה ה"ן, לציון [מכ" ק"פ ואל"ן] המקומות מכל דברי שני התלמודים וספרא ספרי תוספתא מביילתא המובאים בזה הספר מבלי ציון מקום משכנם .
ובהרבה מקומות אף בלי שם המס' . כדרכן של הראשונים ו"ל אשר לבם היה פתוח כפתחו של אולם וכל דברי חו"ל היה שנוה בפיהם למקומותם
ומשובחם . ואם אמנם כי טרוד אני בעת בדברים אחרים אין באפשרי להבטל מהם . בכ"ז לא מנעתי מלמלאות את חפצו בזה ולהקריב איוו
שעות ביום להעמים עלי המלאכה הזאת . בידעי את גודל ערך התועלת אשר אועיל בפעלי זה לחובבי דברי הספר הזה ולההוגים בו . ואני אמנם
מדי העברתי ושמתי עיני עליו ראיתי כי יש בו דברים רבים אשר טוב היה כי יבוארו מעט . אמנם מפני כי אנכי אינני המתחיל במלאכה זו . ואך
באמצע המלאכה נקראתי להשלים את אשר לא השלים מי שקדפני ונאלצתי ע"כ ללכת בדרכו אשר סלל לפני . ובכ"ז לא מנעתי מלציין (כפי מעוט
ידעתי) את כל דברי רבינו המופאים ביהו יוסף ור"ם ורש"י ורמ"א וס"ז וס"ך [כלל ד' חלקי השו"ע] ובעוד הרבה גדולי האחרונים המסלפלים בדברי
רבינו וזו תועלת כפולה . א' כי אתרי אשר רבינו יוסף קארו ו"ל הביא בספרו ב"י את דברי הריב"ש עם דברי החולקים עליו . ובדרכו הלך רבינו
משה איסרליש ו"ל בספרו ד"ם , הגה בעתה נקד . יהיה להמעין בהספר הזה דעת אם דבריו הם מקוימים לפסק ההלכה , או דחויים . ולזה לא יפסיק
בהציון בהשו"ע ורמ"א בלבד . יען כי בהרבה מקומות מביא הב"י את דברי רבינו הריב"ש בלי שום חולק וכפי הנראה הפכים בן להלכה ובכ"ז לא
קבעם בשולחן הערוך [אשר ח"ן פה המקום לנאס הכנסה נאס] . ועל הרוב הוא זה במחורשיו . ב' בראותי כי רבים מגדולי האחרונים ו"ל נושאים ונהנים
רבות פעמים בדבריו והנחיתם בצ"ע להלכה . וזה הוא רק כאשר ראו דברי הריב"ש המובאים בב"י בקיצור נמרץ רק התמצית הנוגע להלכה והשמיט
כל פלפולו וראיותיו ורפעים גם מעביו . וזו ראו בנף דברי הריב"ש מעט ונימוקו כי אז לא הקשו כלום על דבריו . כי רבות פעמים הריב"ש
בבבדור ובעצמו בקשה בן ומפרק או מביא ראיה זו . [לדוגמא , ע' נש"ך ח"מ (ס' ע"ס סק"ז) שניה דברי הריב"ש המובא בב"י שם נקדשה נ"ע . וכל המעיין
ננוף דברי הריב"ש כמה שהלך שם יראה דל"ן זה קיביל על הריב"ש . וע' נ"ס נד"מ שם (ס' מ"ד חות ב') שכתב חו"ל וכו' מ"ל הריב"ש (ס' ע"ס) שם ב"י .
(ס"ז זה) וכו' ומדמנה דדינה כהליה מכלל דנמחק פסול עכ"ל . וכל המעיין ננוף דברי הריב"ש בסמך מובא כך דינה להדיא ול"ן אנו לריכין לדיקא] . וכן פעמים
רבות נכתפקו האחרונים באיוו ספק או קושיא בהלכה ובר' הריב"ש מביא להדיא הר"ן בזה [לדוגמא , עיין נפ"ר יו"ד (ס' ס"ח סק"ז) מ"ס נד"ן ח"ס
נאסור דנען וע' נ"ס נש"ך שם (ס' ס"ח סק"ז) . ונריב"ש (ס' רפ"ז) מובא להדיא הר"ן בזה . וכן ע' נח"מ ונכ"ס ח"ע (ס' ל"ד סק"ז) מ"ס נדפת הריב"ש (כס' ס"ב ,
ס"ה) ולא ראו דברי הריב"ש (ס' ס"ה) שם מובא הר"ן . ובהנהגות הר"ן מובא הר"ן מובא הר"ן . ולכן הצבר ציונים בכל מקום ומקום בזה להעיר
את המעיין . ועתה מעיין יקר אמסור לך בלל גדול ותלך במח לעיין בהערותי . כל מקום שכתבתי ב"י ס' . . . [אז חזר לחנון] כוונתי שיש הובא
דברי הריב"ש אלה בלי שום חידוש ופלפול על דבריו . ובכ"ס שכתבתי ע' . . . הוא לאות ששם מפלפל בדברי הריב"ש אלה . או שנעלם מהמחבר
הספר (המצויין) דברי הריב"ש או שיש מה לפלפל בזה ואכ"ס . וכן הצבתי בסקומות שונות איוו הגהות בפנים הספר בתוך שני הצאילבנה כוה"ן] וכן
הרבה פעמים מצאתי איוו טעות סהרפוס והעברתי עליהם קולמוס והעברתי עליהם קולמוס והעברתי עליהם קולמוס . [מלבד הרבה כהנהגות שנקטו ע"י המניח מלות המקור
הנדפס גריב"ש (נקודותיו שם ס"ז) וכל ספרי הריב"ש מנדפסו לחורו נדפסו ממנו אות כמות עם כל כשניאות ולא כמו לנ ללות המקור הג"ל] [וע' נכ"ס שפ"ד שכתב
חו"ל ספרי ח"ל לשמוס כהדל ידל ולכויי כהדל ידל ולמשהם כהדל ידל כלה וכו' . ולאחר העיון כינע דבריו אלה המוסין ול"ן סקס אל"י אשר ע"ס הוא נדבריו וכו' .
שכרי ח"ל לשמוס כהדל ידל ולכויי כהדל ידל הכל כלה] וזהו כדמסיק שם שכרי קודם יס' לו לשמוס מסיכס אותה שחיטה עצמה] . וגם הערות במלות קצרות
יסצא המעיין בשולי הגליון בתוך הציונים . וכן בסוף הספר הצבתי תשובה אחת מספרי , שו"ת אמרי חן השייך לביאור דברי הריב"ש (כס' ת"א) .
וידעתי גם ידעתי שאינני מוציא מתחת ידי את הספר הזה מתוקן ככל צרכו עד שאוכל להבטיח כי הציונים שציינתי נקיים המה כסלת עליהם אין להוסף
ומהם אין לגרוע . כי במהירות רבה ובחפזה עשיתם מאשר נפל עלי לבלי להרבות והאריך . ובכן יסלחו לי המעינים אם לא עשיתי את כל אשר
היה לי לעשות בספר הזה , כי לא מלפיוני הליה כי אם מסבה שאינה תלויה בי נאלצתי עשות ככה . ואולי יתן ה' ברעת המו"ל הנ"ל להוציא את
הספר היקר הזה עוד הפעם לאור עולם אוי תקותי חזקה בה' אלהי ישראל שאנופף שנית את ידי ברצות ה' לעשרהו בור תפארה מציונים ופרחים
שונים אשר יתנו ריה נחת בשדה התלמוד . וזכות רבינו יצחק ו"ל יעמוד

לישראל חיים בהרה"ג מו"ס ארי' צבי דייב"ש מחבר ספר פרחי האביב .

כדי להקל על המעיין לודיע כי בהמקומות שציינתי הנהג נכ"י הוא כפי ספרי המורים מדפיס ונלמדה (בנה הרב"ז) עם פ"ה הג"ל והנ"ס .

אזהרה

לכל ירים איש את ידו להדפיס את הספר היקר הזה עם הציונים וההגהות המובאים בו . כי נחתי הובאות המובאים הג"ל לעצמות וכל הור אשר
יקרב למלאכה הזאת ענש יענש בסלילים על פי הקי ארצנו . מלבד אשר ידבק עליו ענש משיג גבול רערו ככל המוזהר בספר התורה הקדושה . ישראל חיים דייב"ש .

שאלות ותשובות ריב"ש

מורבידרי לחתני הגבון אנשלתה דסקורטאל י"א

א שאלת מענין היבסח שנשארה זקוקה לשני אחין והגדול הוא מאנוסי הוסן והשני הוא יהודי מי קודם בחליצה אם הגדול אע"פ שאין יכולת בידו ליבם ספני גזרת הוסן או השני הקטן ספני שהוא קם בין לחלוץ בין ליבם וכן אם קדם הגדול וחלוץ אם צריכה לחזור גם על השני לחלוץ ספני כדן חליצה פסולה :

תשובה כבר ראית מ"ש בזה לאנשלתה י"א שלעג"ד היסודי קודם לחלוץ שלעולם יש לחזור אחר חליצה מעולה וכיון שהיסודי יכול לחלוץ או ליבם חליצתו מעולה ואין צ"ל אם הוא רוצה ביבום שהוא קודם שאפי' שנים יסודיים ודכ"ע ב"ח קטן וחליצה גדול ב"ח קטן עדיפה כפי הלשון האחרון שצ"ע בחולץ (לע"ז) אמנם אם הגדול קדם וחלוץ והוא הוזהר לשקול [ו] ואינה צריכה חליצה מן השני שהרי אין כאן חליצה פסולה דישאל האם לענין גיטין וקדושין ואם לא עליה קנאה ויוצאה בגט ואינה צריכה חליצה אלא דלכתחלה כיון שהיא גרושה קצת ויש מעולה ממנה מחזירין אחר חליצה מעולה אבל כדיעבד כשרה גמורה היא ואין צ"ל לדעת מי שפסק כשמואל דחליצה פסולה ח"ו לחזור על כל האחרון ושלם לחיות שנפלו לפני (שלשה) אחין אחד חולץ לבדו. דלמפטר. נפשה פטרה חליצה פסולה אפי' במקום שיש מעולה הימנה ובי צעי שמואל חליצה מעולה היינו למפטר צרה כמו שמואל כל זה צ"ע ד' אחין (ד' כו) :

ומה ששאלת אם היסודי רוצה ליבם והוא אינה רוצה והאומרת באחין הגדול הייתי רוצה ואם הוא אינו יכול לאח הא קאימנא אם דנין אותה כדן מורדת ודאי לדין דאית לן מלת יבום קודמת לעולם חזרין ליבום על כל האחרון אלא שכל שנסתלק הגדול האחרים שוים ביבום ויכולה היא שתאמר לשני בשלישי חצי חפלה יותר ממך כיון שאין לך דין קדומה שהרי נסתלק הגדול ואין דנין אותה כדן מורדת עד שגדע את השלישי רוצה בה ואם אין השלישי חפץ בה אומרים לה הרי אין כאן מי שחפץ ביבום אלא זה לא תחזיק לו או תלך בלא כחובה כדן כל מורדת כמו שנאמר זה הרב רבינו משה ז"ל (בפ' שני מה' יבום וחליצה) בנידון זה ג"כ כיון שאין כאן מי שיוכל ליבם אלא זה אם חפץ אותה ליבם ולא רצתה דנין אותה כדן מורדת. אלא שיש לב"ד לעיין הרבה בדבר אם השני נשוי אשה אחרת אם אפשר לו לפרנס שהיה לפי כבודו וכבודו שאל"כ לא שנקיין ל' אלא משולחן לו עלה הכוונה לו כדלמרי' (בפ' החולץ מדי') גבי מהי' דד' אחין נשואין ד' נשים ומהו וכו' : ומה ששאלת אם יוכל לעשות בה היסודי מאמר בעל כרחו ע"י שליח כדקיי"ל ויבמה בע"כ. בזה קיי"ל (בפ' כיצד יעו) דבע"כ אין מאמר מושל כלום דדומיא דקדושי אשה תקינו מאמר ביבם ואין אשה מתקדשת אלא מרצונה ומדעתה. וב"כ הר"מ ז"ל בבבארא (בפ' שני מה' יבום וחליצה) אמנם מדעתה אפשר אפי' ע"י שליח בן דומיא דקדושי אשה וזהו מה שג"ל לכאורה ולא יטלתי להאריך כי אין ספרי אלא ולא מלאכי בזה העיר לא גמרא ולא חזקוני ותוספות מיבמות כי אם ספרי הר"ם ז"ל ופסקי הרא"ם ז"ל :

הניין אל הגבון אשתרוג כהן י"א

ב שאלת כי בהיותך בבלנסיא"ה היו שולחים לך סארץ הערב פקדונות והיו עושין לך סהכל סתנה למען תוכל להשבע כי הכר שלך ואתה ירא אם אותה סתנה היא סתנה נפורה שהוכל להשבע כי הפקדון הוא שלך ואין לזרים אתך ולא יהיה עריך חטא ושאלת להורותך דרך ישר וגבון [אם] תוכל לעשות זאת :

תשובה אם השבעה היא בפני דיני ישראל אם יתעשרו בע"כ או מפני המם אין ספק שמתנה כזו אינה מועלת שהרי אינה אלא כדי להערים ולהשבע עליה והם לא כוונו למתנה גמורה וגם אהם לא גמרו בלבד להיחזקת שלך ודמיו למתנה בית חורון שאמר בנדרים (פ' השוקטין מה') כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקוד' אינה מתנה וכן אמר (בפ' מי שמת קצ') דשטר מברחת לא קנה וכן בפ' האשה שנפלו (ע"ז) ואע"ג דבטיק דוקא בכל נכסים אבל במקצת קנה היינו היכא דלא גליא דעתה ואח"כ לה משום אומדנא דלא שכתה נפשה ויהא לאחריי אבל היכא דגליא דעתה בשעת מתנה דלעת כן היא עושה אפי' במקצת לא קנה כמו שהוכחו בן המפרשים ז"ל בראיות גמורות ושד שצ"ד כשמשניעין לאומרים הוי יודע שלא על דעתך אנו משניעין אותך אלא על דעתך וכו' ואף אם מפני הכרחת המכה עושין מתנה זו ג"כ אסור הוא לישבע שלא מן הדין לעשות בזה הערמה דכי חנן (בפ' ג' דנדרים כו) נודרין להרגין לאחרין ולמכורין שהיה של תרומה אפי' שאינה של תרומה ושהיה של בית המלך אפי' שאינה של בית המלך מוקמינן לה בגמ' במוכס שאין

[א] לה"ע סי' קס"א ורמ"א סי' קנ"ו ס"ד : [ב] רמ"א לה"ע סי' קס"ב : [ג] או"ח סי' תמ"א סע"א :

לו קנזה ר"ל שמואל דבר שלא מה"ד או במוכס השומד מחלו וכו' וכו' כמו אגסים אבל המכס שהוא מחוץ המלך אסור לעבור עליו ואין זה נקרא אונס דדינא דמלכותא דיהא אבל כשהדבר מתחת אגסין שהאדם מעביר שלא כדן כדי להעניש ממון כמו שעושה עתה בממון האגסין שברחו לעשות תשובה או ממון היסודיים היוצאים לארצות הפרשים או למלכות אחרת שאין זה מה"ד אלא שמתן עליהם חקים לא טובים להחזיל עליהם לקחת ממנום בזה מותר להערים או בגדר או בשבועה ואף אם צפוי אומר מהם יכיון בלבו לדבר אחר כדמפרש התם באומר יאסרו כל פירות עלי אם אינם של בית המלך ואומר בלבו היום אפי' דברים שבלב אין דברים עבדי אגסין שאני דאי אפשר דלא עקר ליה לנדרים. אבל במתנה ע"מ להחזיר היא מתנה גמורה לכו"ע כדלמרי' (בפ' קדושין וי) עלה בטלסו קרי לבר מאשה גזרה שמה יאמרו אשה נקנית בחליצין ואפי' בתרומה אחרת שיהא יד נחיתה וכן באחרונא יא אפי' דבעי לכה ואפי' שאינו יכול להקדיש לא קפדינן בזה כיון שאינה בערמה כמו מתנה בית חורון שהיא בערמה כדלמרי' בירושלמי אבל מתנה ע"מ להחזיר מתנה גמורה היא לשעתה והמקבל אוכל פירות אלא שצריך לקיים תנאו להחזירה ומכאן התנאי הוא שאינו יכול להקדישה לא שהמתנה צעזעה חסיה בערמה כמ"ס זה הר"ם ז"ל (בה' נדרים) וא"ת היאך יחזיר המתנה ואלא יש לו למטר הסחורה ההיא ולשלוח דמיה למפקיד או סחורה אחרת שיקנה לו בדמים ו"ל אפשר להם להחזיר שיהיה לו או לפלוני בעבורו הדר בעיר הפקדן ואחר השבועה יחזירה לאותו פלוני לקיים תנאו ואח"כ ימכרה ויעשה דעו וכן צריך שיזהר לו במקומו המפקיד בקנין ע"י אחר מה ששולח לו כי מה ששולח אליו ע"י ספן ישמעאלי ואומר לו הולך ואת הסחורה לפלוני אין זו זכיה דמתנה הולך לאו כזכה ואף אם אמר לו בפירוש זכה בעבורו אינו בלום דכיון דליתיה בתורה שליחות ליתיה בתורה זכיה כמ"ס הר"ם במו"ל (פ' ד' מה' זכיה ומתנה) וגם המשיכה עושה הפקדן מן הסחורה אינו מוטיל בזה שהרי כבר זכה המוכס בחוקו מכיון שהגיעה הסחורה לנמל טרם שימסוך הפקדן הסחורה ולכן צריך שהמפקיד יזהר במקומו לנפקד בקנין ע"י אחר בן ברית :

ג עוד שאלת אותן פירושי"ש של ישראל שעבר עליהם הפסח אם אסורין בהנאה כדן חסין גמור או אם הם חסין נוקשה ויהיו סותרין בהנאה :

תשובה איברא דחמץ נוקשה אפי' בעיניה אינו אסור כהנאה אחר הפסח [ג] שהרי לא עבר עליו מה"ס בבל יראה ובל ימלא כיון שאינו חמץ מה"ס דהא חמץ שיאמר ישרף וסאולכו פטור שיאמר היינו נוקשה כדלמרי' בגמ' אלא שהחמים הנרבים לצעור כדי שלא יבא לאוכלו ומשום אחר ישרף וכיון שלא עבר בבל יראה וכו' אלא מדרבנן גרסה שמוסר בהנאה ואסור באכילה וכו' הרב רבינו נחמן ז"ל צפי' הסלכות. אבל אינו רוצה בשום פנים שיהי' הפירושו"ש נוקשה אלא חמץ גמור [ג] שאין נוקשה אלא עגון שלשה מיני אומניות הנזכרים במשנת אלו עוברין שאין ראויים לאכילה או שמה שאינו עדיין חמץ גמור כגון שיאמר או לשרש ר"ת חצי קורדנייתא דשריין ויבשן אם נפל עליהם מים וכן נמי עיסה שנילושה במים ומי פירות מעורבין כשהיא דתפוח שרסקו בעיסה לפי שהמים שבעיסה מעורבין עם מין התפוח וכו' האי גוונא ממנה להחמין אבל אינו חמץ גמור אלא נוקשה (כדל"י במ"ס מנחות ד') אבל אלו הפירושו"ש שלשין עיסה הרבה ועשין מהן אלו הפירושו"ש מעט מעט והעיסה שומדת בלי עסק שיפור כמה מולין וכמה פרסאות אין ספק שהיא חמץ גמור וגם שמיניחין אותן לשמש לייבש וגם זה מרבה בחמוץ וגם שלא נילושה העיסה במים שלנו ומפני שהם דקים ויבשים מפני זה לא פקע שם חמץ מינייכו ועוד שגם החטים יכולין להחמין אף בעודן חטים אם נתבקשו ויש מי שאומר דכיון דאית בהו לירא אפי' לא נתבקשו כ"ס אלו שהם נעשים מעיסה ושוקין בעשייתן ומתחמין אף אם העיסה לא נתחמנה ולכן אסורין בהנאה לאחר הפסח בלי ספק :

ד עוד שאלת ככתב האחרון אם יובר אדם מאנוסי הוסן לעבודת ככבים לדרך ענבים בנת של ישראל ויהיה היין כשר כאלו דרבו ישראל אם אין ג"כ יש מהם רבים עושין יין בביתם או באוצרות סוחרים להם ואומרים שעשאוהו בהבשר כראוי תוכל לסבוק עליהם לשותותו ואם ישאוהו סעבר לים להעיד עליו שהוא כשר וגם שהם שיסוין ישראל לאכול עמו וישים לפניו בשר ויין היבמה בו שהוא כשר כדבריו ויעמידהו על חוקתו שלא יניח ההיתר ויאכילוהו אסור בידים ואע"פ שחטא ישראל הוא ולא יחוש לכליו אולי בשל בהם דבר אסור ולענין שחיטתן וסנען אם נחשבים כישראלים נמורים אם אין ע"כ :

תשובה

ב

שאלות ותשובות רבי'ש סימן ז'

לעבודת כי האלהים יבקש את נדבך ושערי אונאה לא נעלו אל דגנך ודיינא הוכל להבוע מהם הכוונות שפסית בעדש ושכר העוונות שפסית בעדש אחר שגדלו לך בשבדך לתח לך הכוונות ועשה הוציאן בהם גם אם היו בניכם חיוני קנסות כמו שהיה נהוג בין היהודים כל זה הוכל לבקש לפני שופטי ארץ וטוב לך זה כחצתי לפי מה שזכרתי מן המעט אשר הי' לפני כי בעוונתי לבי סחרת עונתי כחי לרוב ערדתי וגם ספרי אין אחי וגם פה לא מלאתי מלומה מפירושין חדושין וחוספות רק ספרי הר"ם ז"ל וגמרא ודון זה תלוי בהלכות מלוונות וממורות והרמב"ם לכתוב בו כל הראוי לרין לעיין בהלכות ההם ובספרי המפרשים ז"ל בעיני נמרץ נאם הנבד ראה עני בשבט עברתו העלוב יצחק ב"ר ששת זלה"ה :

בוגיאה אל התיק רבי בנימין עמאר י"א

ו שאלה אשה אחת באה מסיורקה באותן האנוסות לעבודת כבבים ובנה בהקה ונאמר לה מה סיבך ומה טיבו של בן זה ואמרה שאנום אחד סארץ ארנון תבעה לינשא לו קודם הגזירה כדת משה ויהודית ולא עלתה בידו ולאחר הגזירה בכמו שבוע אחד בא [אנוס אחד] לע' כבבים אוהבו של אותו אנוס החפין בה ודבר על לבה להנשא אליו והיא נתפייסה ונגמר הזוג ביניה' אלא שלא קדשה בעדים ולא נשאת לו בעשרה אלא על ידי עובדי כבבים בחקות דתם ובכהני במוותם וישבה בביתו עמו באשתו לכל דבר בחזקת אישות והיו יודעים זה אנוסים רבים וישב עמה כמשלש חדשים ונתעברה ממנו וזה פריה והלך האיש והוא מעבר לים ולא יספיק שוב אליה עוד ולמדנו רבינו מה יהיה משפטם ואם יש לחוש לה אם לא :

תשובה אין ספק כי האירוסין או הנשואין הקדשים כמו שנתנה שטעמו בנימוקי עובדי כבבים ובכהני במוות' שאין בהם השם קדושין אף אם היו בהם עדים כשרים שהרי לא נחקקים בהם נתן הוא ואמר הוא ואף אם נאמר שאין אמירתו מעכבת כיון שנתקבלו יחד כדי להתארח או להנשא וכו' כמדבר עמה על עסקי קדושים ונתן לה ולא פירש דקיי"ל דיו כל שטוסקין בלוחו ענין מ"מ בכהן הרי לא נתן לה כלום רק שהכומר מברך אותם בקול גדול ונותן טבעת לכל אחד - אבל מה שיש לעיין הוא כמה שנתחייב עמה בפרכוס ועמדה תחתיו ונתעברה ממנו ושנינו בגיטין (פ' הורק פא') המגר' את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרי' אין לריב' סימנו גט שני וב"ה אומרים לריב' סימנו גט שני אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאין לריב' סימנו גט שני מפני שאין לבגס בה ואסיקנא בגמ' דמתני' לאו בראיה שנבעלה דככה"ג ליכא לאפילו בין שנתגרשה מן הנשואין לנתגרשה מן האירוסין ולכ"ע לריב' סימנו גט שני שאין אדם עושה בעילתו בעילת אדם וחוששין דלשם קדושין בעל אלא מתני' בדאיכ' עידי יחוד וליכא עידי ביאה דכ"ס סבדי לא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וב"ה סבדי אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה לריב' סימנו גט שני דכיון דאין לבגס בה לא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וקיי"ל כב"ה וכמתני' דאפי' לא ראוה שנבעלה חוששין לקדושין כל שיש עידי יחוד ונתגרשה מן הנשואין שלבו גם בה אבל נתגרשה מן האירוסין שאין לבגס בה אין חוששין לקדושין אלא בשם עדים שנבעלה - אמנם לרין שהיו שני עדים ביחד אם בביאה אם ביחוד - אבל בזולת זה אין חוששין כלל כמו שכתבתי בתוספתא אחד בשחרית ואחד בין הערבים, זה היה מעשה ואמרו הכמים אין לריב' סימנו גט שני - גם הוסיף הרשב"א ז"ל דדוקא כגון שראה הוא את העדים אבל אם לא ראה הוא את העדים אפי' שהעדים רואים אותם אינה לריב' סימנו גט שני לפי שהם יודעים שהמקדש בינו לבין עמנו בלא עדים אינה מקודשת אפי' ששניהם מודים הילכך כשבעל זה לא לשם קדושין בעל אלא אות בעלמה ומן הדין הנזכר במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי הורו קצת מן הגאונים ז"ל שכל אשה שבעל בפני עדים לריב' סימנו גט חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת אדם ולפי דבריהם בכוונת בזה דגיסו אהדדי וגם שלקחה להיות לו לאשה היה נראה לכוונת שריב' סימנו גט כל שיש עדים שנתחייב עמה אפי' שאין שם עידי ביאה דכ"ס אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וכו' שנבעלה אמרינן לשם קדושין בעל דאין אדם עושה בעילתו בעילת אדם אמנם הר"ם ז"ל דחה הוראה זו בשתי ידיים וכתב שאלו הדברים רחוקים מדרכי הסודות ואין ראוי לסמוך עליהם שלא אמרו חז"ל חזקה זו אלא באשתו שגרשה בלבד לפי שקרוב הדבר שנתחייב עמה או בא עליה לשם קדושין מפני שדעתו להחזירה או במקדש על תנאי ובעל ההם שהרי היא אשתו ובאשתו הוא שאין אדם עושה בעילתו בעילת אדם עד שיפרש שהיא בעילת אדם או שיפרש שעל תנאי זה בעל אבל בשאר האנשים כל פעמי הבא על הפנוי אין חוששין לומר לשם קדושין בעל כמ"ש זה (בפ"י מה' גירושין) וכן הסכים הרשב"א ז"ל והביא רמ"ם (יבמות נז') נושא אדם לאוסת בנו ומפוטת בנו ולא שגא מפוטת בפני א' או בפני ב' - ועוד שלא זכר ד"ף בגמרא (בפ' הורק פא' ובפ' מי שאלחו עג') אלא במגרש את אשתו בלבד וכ"כ רבינו מאיר הלוי ז"ל והרבה מן האחרונים ז"ל וכ"כ בספר אה"ע בשם הרא"ש ז"ל ובתוספתא (גריש קידושין) תניא כל ביאה שהיא לשם קדושין הרי זו מקודשת ואינה לשם קדושין אינה מקודשת ומפוטת משמע

[א] רמ"א אה"ע סי' כ"ו ס"א ומחבר סי' קמ"ט ס"ו :

עוד שאלת על ס"ת שנמצא מוטעה בפרשיות פתוחות וסגורות והספר ההוא עשוי כולו בתיקון הר"ם ז"ל וזאתי שמעה הסופר בקצת פרשיות ולפי שש"ב הר"ם ז"ל (פרק ה' מה' ס"ת) אין לו תקנה אלא בסילוק כל הדף והעיר לך הוקן רבי בונשחרוק לוביל שהוא תיקן בברצלונה עפ"י הוראתי ספרי' שהיו כדובקשת סמני להודיעך איך יפורש לפ"י לשון הר"ם ז"ל או אם הוראתי לעשות תתיקון ע"פ פוסקים אחרים :

תשובה דעת הר"ם ז"ל מבוחר הוא בספרו כמ"ש אחס שאין לה תקנה עד שיסלק כל הדף ויאלץ לו מברייטא הבאה בשבת (פרק הבונה קנ') דגרסי' התם ס"ר וכתבתם שהיה כתיבה חמה שלא יכתוב אלפין עיינין אלפין ביהן כפין כפין ביהן גמלין לדין לדין גמלין דלתין רישן רישן דלתין הדין חתין חתין הדין ויין יודין יודין ויין זיינין נויין נויין עייתן פפין פפין עייתן פשוטין פשוטין כפופין ממין סמכין

שובה גם לכפך הוא חין לחוש אפי' אי בעינן ודן כי מ"ש חין למדין
משעה אחרונה הוא כשהעדים חותמין בראש השעה אז חין
דין מן השעה שלמעלה מהחיתום לפי שדרך העדים להרחיק חתימתן
שער שעה מכוף השער ואף אם יתחוך בעל השער אותו חלק עם חתימת
העדים ויכתוב בו ה"ל שער הבא הוא ועדיו בשעה אחת ועדיו בשעה אחרת
הוא חבב חין העדים מניחין חלק באלמנע השעה שקרי אפשר לזייף ולתחוך
הוא שעה ויכתוב בו דן חייב לגד מנה והוא ל"י שער הבא הוא ועדיו בשעה
אחת ובשער ולזה כל שחתמו העדים באלמנע שעה חין לחוש שהכירו חלק
זקק חין העדים עושין שלא כהוגן ולמדין גם משעה אחרונה כמו
(ח) דמ"א אה"פ סי' קמ"ב ק"י :